

48-72 AYLIK ÇOCUKLARIN SALDIRGANLIK YÖNELİMLERİNİN OYUN ETKİLEŞİMLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ¹

INVESTIGATION OF THE EFFECT OF AGGRESSION TENDENCIES OF 48-72 MONTHS CHILDREN ON PLAY INTERACTIONS

Işıl ÜZEL DOĞAN², Erhan ALABAY³

ÖZ: Bu çalışmada, 48-72 aylık okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin oyun etkileşimlerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Nicel araştırma yöntemi ile tasarlanan bu çalışmada “ilişkisel tarama modeli” tercih edilmiştir. Araştırmada evren İstanbul olarak belirlenmiş ve örneklem hesaplamaları doğrultusunda 48-72 aylık toplam 437 çocuk araştırmaya dahil edilmiştir. Veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu, “36-72 Aylık Çocuklara Yönelik Saldırganlık Yönelim Ölçeği” ve “Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, erkek çocuklarının kızlara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu ve oyun içinde oyunun bozulmasını sağlamaya yönelik davranışlarının daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, oyunun bozulması alt boyut puanları ile saldırganlık yönelimi alt boyutları arasında orta düzeyde ve pozitif yönlü bir ilişkiye rastlanırken çocuğun cinsiyeti ve saldırganlık yönelimi tüm alt boyutlarının oyunun bozulması düzeyinin %38’ini yordadığı tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda çocukların saldırganlık yönelimi altında yatan nedenler farklı çalışmalarla ele alınması ve bu kapsamda gerekli önlemler programlar uygulanması önerilmiştir.

Anahtar sözcükler: Okul Öncesi Dönem, Çocuk, Saldırganlık Yönelimi, Oyun Etkileşimi.

ABSTRACT: The aim of this study is to examine the effect of aggression tendencies of 48-72 month-old preschool children on play interaction. The correlational model, which is one of the quantitative research methods, was used in the research. The study was carried out in Istanbul and a total of 437 children aged 48-72 months were included in the research. Demographic Information Form, Aggression Tendency Scale for 36-72 Month-old Children, and Penn Interactive Peer Play Scale were used as data collection intervals. As a result of the study, it was concluded that boys had more aggression tendencies than girls and their behaviors aimed at disrupting the play in the play were more. In addition, as a result of the study, a moderately positive and significant relationship was found between the sub-dimension scores of the disorder and the sub-dimensions of the aggression orientation, while it was determined that the gender of the child and all the sub-dimensions of the aggression orientation predicted 38% of the level of disruption of the play. As a result of the research, it was recommended that the reasons underlying children's aggression tendency should be addressed with different studies and necessary preventive programs should be implemented in this context.

Keywords: Preschool Period, Child, Aggression Tendency, Play Interaction.

Bu makaleye atf vermek için:

Üzel Doğan, I. ve Alabay, E. (2024). 48-72 aylık çocukların saldırganlık yönelimlerinin oyun etkileşimlerine etkisinin incelenmesi, *Trakya Eğitim Dergisi*, 14(1), 20-33.

Cite this article as:

Üzel Doğan, I. and Alabay, E. (2024). Investigation of the effect of aggression tendencies of 48-72 months children on play interactions. *Trakya Journal of Education*, 14(1), 20-33.

¹ Bu araştırma birinci araştırmacının yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Uzman, Özel Güneş Çocuk Gündüz Bakımevi, İstanbul/Türkiye, doganisil91@gmail.com, 0000-0001-5404-0102

³ Doç. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul/Türkiye, erhan.alabay@sbu.edu.tr, 0000-0003-4025-2352

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

One of the problem behaviors observed in children recently is aggression behavior. Especially nowadays, it is seen that the prevalence of aggressive behaviors has increased, they have negative effects on the individual and society, and intervention programs have been developed and implemented to prevent aggressive behaviors (Akcan & Ergun, 2015; Calmaestra et al., 2016; Cabello et al., 2017; Zych et al., 2015). One of the moments where aggressive behavior observed especially in early childhood is encountered is play processes (Marcelo & Yates, 2019). Aggressive behaviors performed by the child or children during the play processes negatively affect the developmental feature of the play. Some of the study findings examining the relationship between play and aggressive behaviors in play processes have determined that there is a direct proportion between children's anger or antisocial behavior in their real life and their aggressive behavior in play processes (Dunn & Hughes, 2001; Emde, 2003). In other words, the higher the anger behavior of children in real life, the more likely they are to show aggressive behavior in play behaviors.

In this study, it was aimed to determine to what extent preschool children's aggression orientations affect their peer play behavior. In this context, the relevant literature has been examined and it has been determined that there are few studies on the relationship between the play process with young children and their aggression tendencies. At the same time, it is important to determine the extent to which the aggression tendencies of children in Turkey affect their play processes and to determine which demographic information their aggression tendencies are mostly related to. It is thought that the results obtained in this context can guide educators and help them develop necessary prevention programs. In the research, answers were sought for the following sub-problem sentences:

- “Is there a significant difference between the age and gender variables of preschool children and their aggression tendencies?”
- “Is there a significant relationship between preschool children's aggression tendencies and play interactions?”
- “To what extent do preschool children's aggression tendencies and gender affect play interaction?”

Method

The research was designed with the relational survey model, which is one of the quantitative research models. In this study, the universe was determined as the province of Istanbul. First of all, the number of children who continue their education in 48-72 months old preschool education institutions in the universe was determined. Then, the minimum number of samples to be reached was reached by using the sample calculation formulas. As a result of these calculations, a total of 437 children aged 48-72 months who were educated in both state and private pre-school education institutions in Istanbul were reached with the simple random sampling model. Demographic Information Form, Aggression Tendency Scale for 36-72 Month-old Children, and Penn Interactive Peer Play Scale were used as data collection intervals. Before starting the research, the University Ethics Committee was consulted and ethics committee approval was obtained. After the decision of the university ethics committee, the necessary permission letters were written to the Istanbul Provincial Directorate of National Education for data collection and the permissions of the Ministry of National Education were obtained. The data of the study were collected by obtaining parental consent form from the families of the children and verbal consent from the children. Two scales to be used in the research were given to the teachers of the children whose consent was obtained from their parents. In particular, it was sought that the teachers had known the children for at least 3 months so that they could get to know the children more closely and give more realistic answers to the scales. In the study, data were collected through face-to-face interviews with teachers. After the data were collected, they were entered into the SPSS 15.0 program and the skewness and kurtosis values of the data were calculated first. In the study, skewness and kurtosis values of both sub-dimensions and total scores of both scales were calculated.

Findings

The first finding of the study is that boys' aggression orientation scores are higher than girls' in all sub-dimensions. In other words, we can say that boys have more aggressive tendencies than girls. It has also been observed that boys exhibit more disruptive behaviors than girls, and they exhibit behavior of

breaking away from the game. Another finding in the study is that as the level of children's relational and physical aggression towards others and towards objects and objects increases, behaviors that cause disruption of play among peers increase. When children's genders and all sub-dimensions of aggression orientation are considered together, it is concluded that they have a significant contribution in predicting the level of play disruption. All of these independent variables explain 38% of the variance of the game disruption dependent variable ($R^2=.380$; $p<0.05$).

Discussion and Conclusion

It was determined that the physical, relational, self-directed and object-oriented aggression levels of boys were significantly higher than girls. Similar results are found in the results of the study conducted with different sample groups on the determination of aggression levels. It has been determined that especially boys exhibit more aggressive behaviors than girls (Akhtar & Kushwaha, 2015; Ay, 2017; Dursun 2010; İkiz & Öztürk Samur, 2016; Lansford et al., 2012; Rozzaqyah et al., 2020; Tuzcuoğlu et al., 2020).). In the multiple linear regression analysis, it was determined that the variables of gender, physical aggression, relational aggression, self-aggression, and aggression towards objects/objects all explained 38% of the independent variable of play disruption. When the literature is examined, many studies are exposed to violent characters, especially in cartoons or games that children watch, and this situation is also reflected in the content of children's own games (Fatima & Ashfaq, 2014; Schaefer & Mattei, 2005; Zhang et al., 2021). As a result of this study, the play of children with aggressive orientation can be observed and more in-depth analyzes can be carried out with qualitative studies. With the findings of such studies, early intervention programs can be developed and implemented.

GİRİŞ

Son zamanlarda çocuklarda gözlemlenen istenmeyen davranışlardan birisi de saldırganlık davranışıdır. Saldırganlık davranışı “belirli bir bireye ya da bir nesneye yönelik, incitme veya korkutma niyetiyle yöneltilen ve eylemin saldırgan niyeti konusunda fikir birliği olan bir eylem” olarak tanımlanırken (Shaw vd., 2000), kişi tarafından kasıtlı olarak gerçekleştirilen ve bazı durumlarda kontrol edilemeyen öfke kaynaklı olarak da doğabilen bir davranış olarak da tanımlanmaktadır (Tordjman, 2022). Tanımlardan da anlaşıldığı üzere, saldırganlığı tek bir türde incelemek mümkün değildir. Alanyazın incelenmesi sonucunda saldırganlık temel olarak “fiziksel saldırganlık, sözlü saldırganlık ve ilişkisel saldırganlık” şeklinde üç türde gözlemlenmektedir. Fiziksel saldırganlık genel olarak; vurma, yumruklama, bıçaklama veya ateş etme gibi davranışları kapsarken, sözlü saldırganlık aşağılama, tehdit etme, küfretme, müstehcen (cinsellikle ilgili veya yakışsız konuşmalar vb.) veya saygısız bir dil kullanma gibi davranışları içermektedir (Lorber vd., 2017; Voyer vd., 2005; Yudofsky vd., 1986). İlişkisel saldırganlık ise isim takma, sosyal gruplara almama veya dışlama, alay etme ve dedikodular çıkarma gibi davranışları kapsamaktadır (Merrell vd., 2006). Saldırganlığın her üç türünde de saldırganlığın şiddeti ne olursa olsun, şiddete maruz kalan bireye ya da bireylere hem fiziksel hem de psikolojik olarak zarar vereceği bir gerçektir. Özellikle günümüzde saldırgan davranışların yaygınlığının arttığı, birey ve toplum üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu ve saldırgan davranışları önlemek üzere müdahale programlarının geliştirildiği ve uygulandığı görülmektedir (Akcan ve Ergun, 2015; Calmaestra vd, 2016; Cabello vd, 2017; Zych vd., 2015). Lee vd.’nin (2007) Kanada’da 5-11 yaş arasındaki çocukları kapsayan saldırganlık yaygınlığını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışma sonucunda, fiziksel saldırganlığın erkek çocuklarında %3,7 oranında, kız çocuklarında ise %2,3 oranında olduğu tespit edilmiştir. Meysamie vd. (2013) tarafından Asya ülkelerinden birisi olan İran’da yaptıkları kesitsel çalışma sonucunda ebeveynlere göre çocuklarında fiziksel saldırganlık yaygınlığı %9,9, sözlü saldırganlık yaygınlığı %6,3 ve ilişkisel saldırganlık yaygınlığı ise %1,6 oranındayken; öğretmenlere göre çocuklardaki fiziksel saldırganlık yaygınlığı %10,9; sözlü saldırganlık yaygınlığı %4,9 ve ilişkisel saldırganlık yaygınlığı ise %6 olarak belirtilmiştir. Türkiye’de yapılan çalışmalar incelendiğinde ise saldırganlık prevalansının Asya ülkelerinde olduğu gibi yüksek oranlarda olduğu görülmektedir. Sezer vd. (2013) tarafından yapılan çalışmada çocukların saldırganlık prevalansını %15,2 bulurken, Sağlam Saföz (2008) tarafından yapılan çalışmada da bu oran %19’dur. Görülme sıklıklarından da anlaşıldığı üzere saldırgan davranışların çocuklarda gözlemlenen önemli bir davranış problemi olduğunu söylemek mümkündür. Bu kapsamda öncelikle saldırganlık davranışının tanımının yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Özellikle erken çocukluk döneminde gözlemlenen saldırganlık davranışının rastlandığı anlardan birisi oyun süreçleridir (Marcelo ve Yates, 2019). Oyun süreçleri içerisinde çocuk veya çocuklar tarafından

gerçekleştirilen saldırganlık davranışları oyunun gelişimsel özelliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Oyun ve oyun süreçlerindeki saldırgan davranışların ilişkisini inceleyen çalışma bulgularının bazıları çocukların gerçek hayatlarındaki öfke veya antisosyal davranışları ile oyun süreçleri içerisindeki saldırganlık davranışları arasında doğru orantı olduğunu tespit etmişlerdir (Dunn ve Hughes, 2001; Rao vd., 2021). Bir diğer ifade ile çocukların gerçek hayatta sahip oldukları öfke davranışları ne kadar yüksekse oyun davranışlarında saldırgan davranış gösterme olasılıkları da o derece artmaktadır. Fakat bazı çalışmalar bu bulgunun tam tersini savunmaktadır. Örneğin; Fehr ve Russ (2013) tarafından yapılan çalışma bulgusunda, çocukların rol oyunları içerisinde sergilediği saldırgan davranış ile çocukların gerçek hayattaki öfke düzeyi arasında ters orantıya rastlanmıştır. Yani gerçek hayatta daha az öfke düzeyine sahip olan çocukların, rol oyunlarında daha fazla saldırgan davranış sergilediği tespit edilmiştir. Oyun ve saldırganlık arasındaki ilişkileri inceleyen bazı araştırma bulgularında da saldırganlık davranışları ile çocukların izledikleri çizgi film kahramanlarının ya da video oyunlardaki karakterlerinin şiddet içerikli davranışları ile ilişkili olduğu kanıtlanmıştır (Fatima ve Ashfaq, 2014; Fehr ve Russ, 2013; Fischer vd., 2010). Çocuklar şiddet içerikli karakterleri izleyerek bu karakterlerin şiddet içerikli davranışlarını kendi oyun davranışlarında taklit edebilir ve oyununa yansıtabilir. Bu durum hem içinde bulunduğu oyunu hem de oyundaki diğer çocukların davranışlarını olumsuz etkileyebilir. Çünkü saldırgan davranışlar sergileyen çocukları gözlemleyen diğer çocuklar, saldırgan özellikler gösteren çocukları taklit ederek oyun sürecinde saldırgan davranışlar gösterebilir. Bu durumla ilgili günümüzde araştırma bulguları artmakla birlikte özellikle çocukların oyun sürecinde oyun partnerlerinden etkilendiği düşünülmektedir. Bir diğer ifade ile oyun içerisinde saldırgan davranış gösteren çocuklar diğer oyun partnerlerinin de saldırgan davranış göstermesine neden oluşturabildiği düşünülmektedir (Etel ve Slaughter, 2019; Gibson vd., 2019).

Reebye'ye (2005) göre saldırganlık dürtüsü yüksek olan çocuklar oyunlarının içerisinde fiziksel saldırganlıklarını kontrol etmekte zorlanmakta ve diğer oyun arkadaşlarına fiziksel ya da sözlü olarak zarar verebilmektedir. Dunn ve Hughes'e (2001) göre daha hareketli ve problem davranış sergileyen çocukların özellikle taklit oyunları içinde diğer çocuklara göre daha fazla oranda fiziksel olarak saldırgan hareketler sergilemektedir. Ayrıca taklit oyunlarında çocukların saldırgan davranışları ile cinsiyet değişkeni karşılaştırılmış ve erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla taklit oyunlarında daha fazla saldırgan davranışlar sergilediği tespit edilmiştir (Russ, 2004). Carraro ve Gobbi'ye (2018) göre ise çocuklar farklı oyun türlerinde farklı düzeylerde ve tiplerde saldırganlık gösterdiğini öne sürmektedir. Özellikle kovalama, koşma, boğuşma ya da güreş gibi daha çok fiziksel aktivite içeren oyunlarda saldırganlık davranışlarının daha çok arttığını belirtmişlerdir. Fakat boğuşma tarzındaki oyunlarda saldırganlık davranışının iyi bir şekilde ayırt edilmesi gerekmektedir. Boğuşma tarzındaki oyunların gerçek kavgaya dönüşmesi mümkündür, fakat bunun oranının oldukça az olduğu belirtilmektedir. Yapılan bir araştırma (Veiga vd., 2022) sonucunda boğuşma tarzındaki oyunların sadece %3'ü saldırganlık olarak sınıflandırılmaktadır.

Bu noktalardan hareketle yürütülen bu çalışmada, okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin akran oyun davranışına ne düzeyde etki ettiğini belirlemek amaçlanmıştır. Bu kapsamda ilgili literatür incelenmiş ve küçük yaş grubu çocuklarla gerçekleştirilen oyun süreci ve saldırganlık yönelimleri arasındaki ilişkiyi konu alan az sayıda çalışmanın olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda 48-72 aylık çocukların saldırganlık eğilimlerinin oyun süreçlerine ne düzeyde etki ettiğini belirlemek ve saldırganlık eğilimlerinin çocuğun yaş ve cinsiyet değişkenine göre farklılaşma gösterip göstermediğini saptamakla birlikte, oyun süreçlerinin niteliğinin artırılmasına katkı sağlanacak olması gerçeğinden hareketle bu noktada yürütülecek bir araştırma önemli görülmektedir. Bu kapsamda çıkan sonuçların eğitimcilere ve çocuklarla çalışma yürütecek olan eğitimin farklı paydaşlarına yol göstereceği ve gerekli önleme programları geliştirmesine de yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada aşağıdaki alt problemlere yanıtlar aranmıştır:

- (1) “Çocuklarının yaş ve cinsiyetleri ile saldırganlık yönelimleri arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?”
- (2) “Çocukların saldırganlık yönelim puanları ile oyun etkileşimleri puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”
- (3) “Çocukların tüm saldırganlık yönelim alt boyutları ve cinsiyeti oyun etkileşimini ne düzeyde etkilemektedir?”

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nicel araştırma yöntemi ile planlanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda ilişkisel tarama modeli tercih edilmiştir. İlişkisel tarama modeli, iki veya daha fazla özelliğe sahip olan

değişkenlerin birbirleri arasındaki ilişkiyi sorgulayan ve bir değişkenin diğer değişkeni ne derecede etkilediğini ortaya çıkartmaya çalışan modeldir (Karasar, 2011). Bu çalışmada da çocukların saldırganlık yönelimlerinin oyun etkileşimlerini etkileyip etkilemediğini ve eğer etkiliyorsa ne düzeyde etkilediğini tespit etmek amaçlandığı için, ilişkisel tarama modeli tercih edilmiştir.

Evren- Örneklem

Bu araştırmada evren İstanbul ili olarak belirlenmiştir. İlk olarak evrendeki (tüm İstanbul'daki) okul öncesi eğitimi alan ve 48-72 aylık olan çocukların sayısına ulaşılmaya çalışılmıştır. Ardından örneklem hesaplama formüllerinden yararlanılarak ulaşılmaya gereken en az örneklem sayısına ulaşılmıştır. Bu hesaplamalar sonucunda basit rastgele örnekleme modeli ile İstanbul ilinden hem özel hem de kamu kurumuna devam eden toplam 437 çocuğa ulaşılmıştır. Çocukların genel demografik bilgileri Tablo 1'dedir.

Tablo 1.

Çalışmadaki çocukların demografik özellikleri

		n	%
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	210	48,1
	Erkek	227	51,9
Çocuğun Yaşı	48-60 ay	266	60,9
	61-72 ay	171	39,1
Anne Öğrenim Durumu	İlkokul	-	-
	Ortaokul	3	0,7
	Lise	45	10,3
	Üniversite	360	82,4
	Lisansüstü	29	6,6
Baba Öğrenim Durumu	İlkokul	-	-
	Ortaokul	-	-
	Lise	32	7,3
	Üniversite	373	85,4
	Lisansüstü	32	7,3
Okul Türü	Özel	255	58,4
	Kamu	182	41,6
	Toplam	437	100

Tablo 1 incelendiğinde, çocukların %51,9'unun erkek, %48,1'inin kız çocuğu olduğu ve %60,9'unun 48-60 aylık, %39,1'inin ise 61-72 aylık yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Ebeveyn öğrenim durumları incelendiğinde de hem anne hem de baba öğrenim düzeyinin çoğunlukla üniversite mezunu olduğu saptanmıştır. Çocukların eğitim gördükleri okul türü değişkeni incelendiğinde ise çocukların %58,4'ünün özel, %41,6'sının kamu okul öncesi eğitim kurumuna devam etmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak *Demografik Bilgi Formu*'nun yanı sıra "*36-72 Aylık Çocuklara Yönelik Saldırganlık Yönelim Ölçeği*" ve "*Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği*" kullanılmıştır. Ölçekler ile ilgili genel bilgiler aşağıda verilmiştir.

36-72 Aylık Çocuklara Yönelik Saldırganlık Yönelim Ölçeği

Bu ölçek, Kaynak vd. (2016) tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçek en az 36 aylık ve en fazla ise 72 aylık çocukların saldırganlığa karşı yönelimlerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçekte toplam 27 madde bulunmaktadır. Ölçekte dört alt boyut bulunmaktadır. Bunlar sırası ile "*başkalarına yönelik fiziksel saldırganlık*", "*başkalarına yönelik ilişkisel saldırganlık*", "*kendine yönelik saldırganlık*" ve "*nesnelere/şeyalara yönelik saldırganlık*"tır. Yedili Likert tipi hazırlanmış olan ölçekte 1 "hiçbir zaman yapmaz", 7 ise "her zaman/sürekli yapar" şeklinde puanlanmaktadır. Yüksek puan alan çocuğun saldırganlık yönelimi yüksektir. Ölçek öğretmenler tarafından doldurulmaktadır. Ölçeğin geliştirilmesi basamağında ölçeğin toplam iç tutarlılık değeri .950 olarak bulunurken, alt boyutların her birinin Cronbach

Alpha değerleri “başkalarına yönelik fiziksel saldırganlık” için .946, “başkalarına yönelik ilişkisel saldırganlık” için .945, “kendine yönelik saldırganlık” için .853 ve “nesnelere/eşyalara yönelik saldırganlık” için ise .920 olarak belirlenmiştir. Bu çalışma kapsamında güvenilirlik analizleri tekrardan hesaplanmış olup, yukarıdaki alt boyut sıralamasına göre Cronbach Alpha değerleri sırayla .934; .942; .843 ve .897 olarak tespit edilmiştir.

Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği

Bu ölçek ilk olarak Fantuzzo vd. (1998) tarafından geliştirilmiş ve 36-72 aylık çocukların oyun davranışlarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Ahmetoğlu vd. (2017) tarafından ise Türkçe’ye uyarlama çalışması gerçekleştirilmiştir. Öğretmenler tarafından doldurularak çocukların akran oyun davranışlarını değerlendirmeye çalışan bu ölçek, toplam 30 maddeden oluşmaktadır. Üç alt boyutu mevcuttur. Bu alt boyutlar sırası ile “oyun etkileşimi”, “oyunun bozulması” ve “oyundan kopma”dır. Ölçek toplam puanla hesaplanmamakla birlikte oyun etkileşiminden yüksek puan alması olumlu oyun etkileşimi yansıtırken, “oyunun bozulması” ve “oyundan kopma” alt boyutlarında yüksek puan alması ise olumsuz durumu yansıtmaktadır. Ölçek dördümlü Likert tipinde hazırlanmış ve (1) “hiçbir zaman”, (2) “nadiren”, (3) “sık sık” ve (4) “her zaman” şeklinde değerlendirilmektedir. Ölçeğin uyarlama çalışmasında alt boyutlarının iç tutarlılık yüzdeleri “oyun etkileşimi” alt boyutunda .85, “oyunun bozulması” alt boyutunda .89 ve “oyundan kopma” alt boyutunda ise .81 olarak bulunmuştur. Bu çalışma kapsamında yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda Cronbach Alpha değerleri sırasıyla .899; .891 ve .833 olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmaya başlanmadan önce İstanbul Okan Üniversitesi Etik Kurulu’na başvurulmuş ve 04.07.2018 tarih ve 96 sayılı karar doğrultusunda etik kurul onayı alınmıştır. Üniversite etik kurul kararının ardından ise İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğüne veri toplanması için gerekli izin yazıları yazılmış ve 19.9.2018 tarihli 59090411-44-E.16451299 numaralı MEB yazısı doğrultusunda izinler alınmıştır. Çocukların ailelerinden ebeveyn onam formu ve çocuklardan ise sözlü onam alınarak çalışmanın verileri toplanmıştır. Ayrıca araştırmada kullanılan veri toplama araçları için gerekli izinler ölçek makalesindeki öğretim elemanlarından e-posta yoluyla alınmıştır. Veri toplama sürecinde belirlenen okul öncesi eğitim kurumlarına gidilmiş ve çalışmayı kabul eden okuldaki ebeveynlere gönüllü onam formları gönderilmiştir. Ebeveynlerinden onam alınan çocukların öğretmenlerine araştırmada kullanılacak olan iki ölçek verilmiştir. Özellikle öğretmenlerin çocukları daha yakından tanıyıp, ölçeklere daha gerçekçi cevaplar verebilmesi için öğretmenlerin en az üç aydır çocukları tanıyıp olması koşulu aranmıştır. Araştırmada öğretmenlerle yüz yüze görüşülerek veriler toplanmıştır. Veriler toplandıktan sonra Sosyal Bilimler için İstatistik Paket Programı’na (SPSS 15.0) programına girilmiş ve ilk olarak verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmıştır. Çalışmada her iki ölçeğin hem alt boyut hem de toplam puanlarının çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmıştır. “Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği”nin çarpıklık ve basıklık değerlerinin +2/-2 aralığında olduğu, “36-72 Aylık Çocuklara Yönelik Saldırganlık Yönelim Ölçeği”nin çarpıklık ve basıklık değerlerinin +2/-2 aralığında olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerleri +2/-2 aralığında olan verilerin analizinde parametrik, +2/-2 aralığında olmayan verilerin analizinde ise non-parametrik testler uygulanmıştır (George ve Mallery, 2010). Bu doğrultuda çalışmada Bağımsız T Testi, Mann Whitney U Testi, Sperman Korelasyon Analizi ve Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Çocukların Cinsiyetleri ve Yaşları ile Saldırganlık Yönelimlerinin ve Akran Oyun Etkileşim Davranışlarının Karşılaştırılması

Araştırmaya katılan çocukların cinsiyet değişkeni ile saldırganlık yönelimlerinin ve akran oyun etkileşim davranışlarının karşılaştırılmasına dair bulgular Tablo 2’dedir.

Tablo 2’ye göre, Saldırganlık Yönelimi Ölçeği tüm alt boyutlarında anlamlı farklılaşmalara rastlanmıştır. Ortalama puanlar karşılaştırıldığında erkek çocuklarının tüm alt boyut saldırganlık yönelim puanlarının, kız çocuklarının puanlarına oranla daha yüksek çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha fazla saldırgan yönelimlere sahip olduğu söylenebilir. Diğer taraftan “Akran Oyun Etkileşimi Ölçeği”nde ise, “oyunun bozulması (OB)” ve “Oyundan Kopma (OK)” puanlarında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bu farklılaşmada da puan ortalamaları incelendiğinde

her iki alt boyutta da erkek çocuklarının puanlarının kız çocuklarının puanlarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir anlatımla erkek çocuklarının kızlara göre daha fazla oyunun bozulması ve oyundan kopma davranışını sergilediği söylenebilir. “Oyun etkileşimi (OE)” alt boyutunda ise çocukların cinsiyetleri ile anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır.

Tablo 2.

Çocuk cinsiyetleri ile saldırganlık yönelimi ve akran oyun etkileşiminin karşılaştırılması

		Grup	n	\bar{x}	ss	Z/t	p
Saldırganlık Yönelim ①	BYFS	Kız	210	10,40	6,217	-4,433	,000**
		Erkek	227	13,14	8,800		
	BYİS	Kız	210	10,32	7,225	-2,999	,003**
		Erkek	227	11,69	7,656		
	KYS	Kız	210	5,39	1,694	-2,142	,032*
		Erkek	227	5,82	2,695		
NEYS	Kız	210	8,46	4,912	-4,365	,000**	
	Erkek	227	9,74	5,694			
Oyun Etkileşimi ②	OE	Kız	210	24,30	7,202	1,191	,234
		Erkek	227	23,50	6,890		
	OB	Kız	210	16,12	4,990	-4,464	,000**
		Erkek	227	18,53	6,258		
	OK	Kız	210	14,46	4,177	-2,371	,018*
		Erkek	227	15,48	4,821		

*p<,05, **p<,01

(BYFZ: “Başkalarına Yönelik Fiziksel Saldırganlık”, BYİS: “Başlarına Yönelik İlişkisel Saldırganlık”, KYS: “Kendine Yönelik Saldırganlık”, NEYS: “Nesnelere/Eşyalara Yönelik Saldırganlık”, OE: “Oyun Etkileşimi”, OB: “Oyunun Bozulması”, OK: “Oyundan Kopma”, ① Mann Whitney U Testi, ② Bağımsız T Testi)

Diğer bir değişken olan çocukların yaşları ile saldırganlık yönelimleri ve akran oyun etkileşim davranışlarının karşılaştırılması ise Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3.

Çocuk yaşları ile saldırganlık yönelimi ve akran oyun etkileşiminin karşılaştırılması

		Grup	n	\bar{x}	ss	Z/t	p
Saldırganlık Yönelim ①	BYFS	48-60 ay	266	11,93	7,472	-1,555	,120
		61-72 ay	171	11,65	8,258		
	BYİS	48-60 ay	266	11,37	7,677	-1,031	,303
		61-72 ay	171	10,50	7,140		
	KYS	48-60 ay	266	5,78	2,518	-1,985	,047*
		61-72 ay	171	5,35	1,819		
NEYS	48-60 ay	266	9,57	5,833	-2,482	,013*	
	61-72 ay	171	8,44	4,473			
Oyun Etkileşimi ②	OE	48-60 ay	266	23,86	7,249	-,103	,918
		61-72 ay	171	23,93	6,736		
	OB	48-60 ay	266	16,89	5,559	-2,206	,028*
		61-72 ay	171	18,14	6,105		
	OK	48-60 ay	266	14,71	4,482	-1,593	,112
		61-72 ay	171	15,42	4,628		

*p<,05, **p<,01

(BYFZ: “Başkalarına Yönelik Fiziksel Saldırganlık”, BYİS: “Başlarına Yönelik İlişkisel Saldırganlık”, KYS: “Kendine Yönelik Saldırganlık”, NEYS: “Nesnelere/Eşyalara Yönelik Saldırganlık”, OE: “Oyun Etkileşimi”, OB: “Oyunun Bozulması”, OK: “Oyundan Kopma”, ① Mann Whitney U Testi, ② Bağımsız T Testi)

“Saldırganlık Yönelimi Ölçeği” ile çocukların yaş değişkenlerinin karşılaştırmasına dayalı sonuçlar incelendiğinde, ölçeğin “Kendine Yönelik Saldırganlık (KYS)” ve “Nesnelere/Eşyalara Yönelik Saldırganlık (NEYS)” alt boyutlarında anlamlı farklılaşmalar tespit edilmiştir. 48-60 aylık çocukların kendisinden daha büyük aya sahip olan çocuklara oranla daha fazla kendisine ve nesne/eşyalara yönelik saldırganlık yöneliminin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Oyun Etkileşimi Ölçeği incelendiğinde ise, oyunun

bozulması (OB) puanında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Sonuç olarak, “61-72 aylık çocuklar”, “48-60 aylık çocuklara” oranla akran oyun davranışlarında daha fazla oyunu bozan davranışlar sergilediği söylenebilir. Oyun etkileşimi ile oyundan kopma alt boyut puanları ile çocuğun yaşı arasında bir farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir.

Çocukların Saldırganlık Yönelimi ile Akran Oyun Etkileşim Davranışı Arasındaki Korelasyon Analizi

Çocukların saldırganlık yönelimleri ile akran oyun davranışları arasındaki ilişkinin belirlenmesi için “Sperman Korelasyon Analizi” uygulanmış olup, korelasyon analizi sonuçları Tablo 4’tedir.

Tablo 4.

Çocukların saldırganlık yönelimleri ile oyun etkileşim davranışları arasındaki korelasyon

	1	2	3	4	5	6	7
1. BYFZ	1						
2. BYİS	,816**	1					
3. KYS	,542**	,499**	1				
4. NEYS	,774**	,677**	,636**	1			
5. OE	-,053	-,130**	-,091	-,096*	1		
6. OB	,437**	,385**	,267**	,444**	-,172**	1	
7. OK	,140**	,104*	,081	,205**	-,345**	,645**	1

(BYFZ: “Başkalarına Yönelik Fiziksel Saldırganlık”, BYİS: “Başlarına Yönelik İlişkisel Saldırganlık”, KYS: “Kendine Yönelik Saldırganlık”, NEYS: “Nesnelere/Eşyalara Yönelik Saldırganlık”, OE: “Oyun Etkileşimi”, OB: “Oyunun Bozulması”, OK: “Oyundan Kopma”)

Tablo 4’e göre, çalışmadaki ilişkinin en yüksek düzeyde olduğu değişkenin çocukların “Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği” alt boyutlarından “Oyun Bozulması” alt boyut puanları ile “Saldırganlık Yönelim Ölçeği” alt boyutlarından “Başkalarına Yönelik Fiziksel Saldırganlık”, “Başkalarına Yönelik İlişkisel Saldırganlık” ve “Nesnelere/Eşyalara Yönelik Saldırganlık” alt boyut puanları arasında olduğu saptanmıştır. Bu değişkenler arasındaki ilişkinin ise pozitif yönlü olduğu ilişkinin gücünün ise orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Bir diğer ifade ile çocukların fiziksel, ilişkisel ve nesnelere yönelik saldırganlık yönelimi arttıkça akranlar arasında oyunun bozulmasına neden olan davranışların arttığı görülmektedir. Ayrıca çocukların “başkalarına yönelik fiziksel” ve “ilişkisel saldırganlık” ve “nesnelere ve eşyalara yönelik saldırganlık yönelimi düzeyleri” ile çocukların oyundan kopma davranışları arasında da pozitif yönlü düşük düzeyde bir ilişkiye saptanmıştır. Bir diğer ifade ile çocukların “başkalarına yönelik fiziksel veya ilişkisel saldırganlık” ve “nesnelere ve eşyalara yönelik saldırganlık yönelim düzeyleri” arttıkça oyundan kopma davranışlarının daha fazla gözlemlendiği söylenebilir. Oyun etkileşim alt boyutu ile ilişkisel ve nesnelere ve eşyalara yönelik saldırganlık düzeyleri arasında da negatif yönlü düşük düzeyde bir ilişki saptanmıştır.

Yukarıdaki korelasyon tablosunda çıkan bulgulardan yola çıkarak oyunun bozulması bağımlı değişkenin ile çocuğun cinsiyeti ve “başkalarına yönelik fiziksel saldırganlık”, “ilişkisel saldırganlık”, “kendine yönelik saldırganlık” ve “nesnelere/eşyalara yönelik saldırganlık düzeyleri” bağımsız değişkenleri arasındaki “Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi” yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5.

“Penn etkileşimli akran oyun ölçeği” alt boyutu “oyunun bozulması” ile cinsiyet ve “36-72 aylık çocuklara yönelik saldırganlık yönelim ölçeği” alt boyutları arasındaki regresyon analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	95% CI	
Sabit	10,786	,857		12,589	,000**	9,102	12,470
Cinsiyet	1,344	,448	,116	3,000	,003**	,463	2,225
BYFS	,298	,052	,400	5,759	,000**	,19	,400
BYİS	,100	,045	,129	2,230	,026*	,012	,188
KYS	,349	,133	,137	2,626	,009**	,611	,088
NEYS	,206	,074	,190	2,765	,006**	,060	,352

R= ,617 R²=,380 F (2-437)= 52,866 p=0,000

Tablo 5 incelendiğinde, çocukların cinsiyetleri ve saldırganlık yönelimi alt boyutlarının tamamı birlikte ele alındığında, oyunun bozulması düzeyini (F (2-437) =52,866 p<0,05] yordamada anlamlı katkısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağımsız değişkenlerin tamamının oyunun bozulması bağımlı

değişkenine ait varyansın %38'ini açıklamaktadır ($R^2=,380$; $p<0.05$). Regresyon katsayılarının anlamlılık değerleri göz önüne alındığında tüm p değerlerinin ,05 düzeyine göre anlamlılık gösterdiği görülmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Okul öncesi dönem (48-72 aylık) çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin oyun davranışına etkisini ettiğini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmanın sonucunda, saldırganlık yönelimi alt boyutlarından “fiziksel saldırganlık”, “ilişkisel saldırganlık”, “kendine yönelik saldırganlık” ve “nesne veya eşyalara yönelik saldırganlık” düzeylerinin erkek çocuklarında kız çocuklarına oranla daha yüksek çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca 48-60 aylık çocukların daha büyük yaş grubu (61-72 aylık) çocuklara göre daha fazla “kendine yönelik saldırganlık” ve “nesne veya eşyalara yönelik saldırganlık” yönelimlerinin olduğu tespit edilmiştir. Akran oyun etkileşiminde de oyunun bozulması ve oyundan kopma davranışlarının erkek çocuklarında daha sıklıkla gözlemlendiği, 60-72 aylık çocukların kendinden daha küçük yaş grubu çocuklarına göre oyunun bozulması davranışını daha fazla sergilediği sonucuna rastlanmıştır. Yapılan korelasyon analizi sonucunda, özellikle oyunun bozulması alt boyut puanları ile saldırganlık yönelimi alt boyutları arasında orta düzeyde bir ilişki olduğu ve ilişkinin şiddetinin ise orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Son olarak çocuğun cinsiyeti ve saldırganlık yönelimi tüm alt boyutlarının oyunun bozulması düzeyinin %38'ini yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın ilk bulgusu, çocukların cinsiyetleri ile saldırganlık yönelimi ve akran oyun etkileşimi arasındadır. Erkek çocuklarının kız çocuklarına nazaran fiziksel, ilişkisel, kendisine yönelik ve eşyalara yönelik saldırganlık düzeylerinin anlamlı oranda yüksek çıktığı saptanmıştır. Saldırganlık düzeylerinin belirlenmesine dair farklı örneklem grupları ile yapılan çalışma sonuçlarında da benzer sonuçlara rastlanmaktadır. Özellikle erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha fazla saldırganlık davranışlar sergiledikleri belirlenmiştir (Akhtar ve Kushwaha, 2015; Ay, 2017; Dursun 2010; İkiz ve Öztürk Samur, 2016; Lansford vd., 2012; Rozzaqyah vd., 2020; Tuzcuoğlu vd., 2020). Erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla duygu kontrollerini tam anlamıyla yapamamasından ve bu durumdan dolayı dışa daha olumsuz duygu reaksiyonları vermesinden dolayı böyle bir bulguya rastlandığı söylenebilir. Else Quest vd. (2006) tarafından bebekler üzerinden yapılan bir çalışma sonucunda, olumsuz duyguları düzenlemede erkek bebeklerin kız bebeklere göre daha fazla zorlandığı tespit edilmiştir. Garrett Peters ve Fox (2007) tarafından yapılan çalışmada da erkek ve kız çocuklarının hayal kırıklıkları sonucunda verdikleri davranışlar incelenmiştir. Araştırmaları sonucunda kız çocukları yaşadıkları hayal kırıklıklarını daha olumlu davranışlarla kontrol edebilirken, erkek çocuklarının bu hayal kırıklığı durumlarını daha olumsuz duygularla yaşadığı ve bunu kız çocuklarına oranla daha fazla dışa vurduğunu tespit etmişlerdir. Civil (2022) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının duygu düzenlemelerini araştırdığı çalışmada, kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla duygu düzenleme becerilerinden birisi olan değişiklik/olumsuzluk alt boyutunda daha olumlu bir beceri seviyesine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Duygu düzenleme davranışlarını erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla daha düşük düzeyde gerçekleştirdiği bulgusuna ulaşan araştırmalara rastlanmaktadır (Firat, 2020; Özdemir ve Budak, 2019; Sanchis-Sanchis vd., 2020). Erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha fazla saldırganlık yönelimine sahip olmalarının bir diğer sebebi de ailelerin çocuklarını yetiştirme tarzlarından kaynaklı olabilir. Özellikle ataerkil toplumlarda ebeveynler kız çocuklarını daha sakin ve nazik yetiştirmeye çalışırken, erkek çocuklarını daha sert ve güçlü olarak yetiştirmeye çalışmaktadır (Kılıç, 2013). Bu şekilde toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ile çocuklarını yetiştiren ebeveynler çocuklarına rol model olmaya çalışırlar ve “erkeksi” ve “kadımsı” olarak nitelendirdikleri davranışları çocuklarına yansıtırlar. Bu cinsiyetçi yaklaşımla yetişen çocuklar ise kendi hayatlarında da akranlarına karşı bu şekilde davranır (Bahtiyar Saygan ve Pekel Uludağlı, 2021). Çalışma sonucunda erkeklerin saldırganlığa karşı daha fazla meyilli olmasının sebeplerinden birisi de bu toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı olduğu düşünülebilir.

Çocukların akran oyun etkileşimindeki alt boyutlardan olan oyunun bozulması ve oyundan kopma puanlarında da saldırganlık yönelimi puanlarında olduğu gibi kız çocuklarının lehine bir sonuçla karşılaşılmıştır. Bir diğer ifade ile erkek çocuklarının akranları ile oyun oynarken oyunu bozan ve oyundan kopan davranışları kız çocuklarına oranla daha fazla görülmektedir. Bu bulgunun en önemli nedenlerinden birisi erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha düşük sosyal becerilere sahip olması olabilir. Abdi (2010) tarafından İran'daki okul öncesi çocuklarının sosyal becerilerini belirlemeye çalıştığı araştırmasında kız çocuklarının sosyal beceri puanlarının erkek çocuklarından daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan ulusal ve uluslararası çalışmaların bulguları incelendiğinde de benzer olarak kız çocuklarının erkek

çocuklarından sosyal beceri anlamında daha yüksek puana sahip olduğu tespit edilmiştir (Caemmerer ve Keith, 2015; DiPrete ve Jennings, 2012; Duran vd, 2013; Hajovsky vd., 2022; Nilsen vd.,2013).

Erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha fazla saldırganlık yönelimine ve olumsuz oyun davranışlarına sahip olmasının nedenlerinden birisi de dil becerisi olabilir. Çünkü karşıdaki kişinin söylediği cümleyi anlamayan ya da kendisini anlamlı cümlelerle ifade edemeyen çocuklar istenmedik davranışlara yönelebilmektedir. Willinger vd. (2003) tarafından yapılan çalışmada da gelişimsel dil bozukluğu olan çocukların daha fazla anksiyete, sosyal problemler ya da kurallara karşı gelme gibi davranışlara daha fazla yöneldiği sonucuna ulaşılmıştır. Estrem'e (2005) göre özellikle okul öncesi dönem çocukların ifade edici dil becerileri ile saldırganlık düzeyleri arasında bir ilişki olduğunu, ifade edici ve alıcı dil beceri puanları düşük olan çocukların hem fiziksel hem de ilişkisel saldırganlık oranlarının yüksek olduğunu belirtmiştir. Alanyazın incelendiğinde de özellikle erken çocukluk döneminde olan çocuklarının dil becerilerinde kız çocuklarının dil becerileri puanlarının erkek çocuklarına oranla daha yüksek olduğu görülmektedir (Karmiloff ve Karmiloff Smith, 2002; Yıldız Bıçakçı ve Aral, 2009; Marjanovič-Umek ve Fekonja-Peklaj, 2017).

Araştırmanın bir diğer önemli bulgusu da çocukların yaşları ile saldırganlık yönelimi ve oyun etkileşimleri arasında anlamlı farklılaşmaların olmasıdır. Saldırganlık yöneliminde yaşı küçük olan (48-60 aylık) çocukların büyük olan (61-72 aylık) çocuklara göre "kendine yönelik saldırganlık yönelim" ve "nesnelere ve eşyalara yönelik saldırganlık yönelim" puanları anlamlı oranda yüksektir. Bir diğer anlatımla küçük yaş grubu çocukların daha fazla hem kendisine hem de cansız materyallere daha fazla zarar verme eğiliminde olduğu söylenebilir. Parten'in (1932) Sosyal Oyun Kuramı'na göre 48-60 aylık dönemde çocuklar ilk olarak grup içinde oynamaya başlar ve ilk iş birlikleri bu yaş grubunda oyunları içerisinde gözlemlenir. 48 aylıktan itibaren ilk defa grup içerisinde iş birliği yaparak oyunlar oynayan çocuklar kendi aralarında sorunlarla karşılaşabilir. İlk daha grup içinde oynamaya başlayan ve sorunla karşılaşan çocuk, bu problemi çözmek için direk akranlarına zarar vermeyebilir. Çünkü çocuk oyun grubunun içerisinde kalmak, oyuna devam etmek ve akranları tarafından oyun içerisinde kabul görmek isteyecektir. Bu nedenle ortaya çıkan bu problemlerden kaynaklı doğan öfkeyi akranlarına değil de kendisine ya da etraftaki eşya ya da materyallere yansıtabilir. Mohammed vd. (2020) tarafından yapılan çalışmada 5-16 yaş arasındaki 50 çocuk ile yaptıkları çalışmada intihar dışındaki çocukların kendilerine zarar verme davranışları ve bu davranışlarının nedenlerini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda cisim yeme, kusma, yüksek sesle bağırma, tırnak yeme, kafasını ya da vücudunu bir yere vurma gibi davranışların başı çektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun en büyük nedenlerinden başında düşük öğrenim düzeyine sahip olan ebeveynlerin gelmesi tespit edilirken, aynı zamanda kendisine zarar vermeden önce akranlarından ya da sosyal çevresindeki bireylerden gelen sözel tacizlerinde bu davranışları tetiklediği sonucuna ulaşılmıştır. Feyman Gök vd. (2021) tarafından yapılan çalışmada da 48-60 aylık çocukların oyun süreçleri ile ilgili görüşlerini aldıkları çalışmada; çocuklara, okulda oyununun engellenmesi durumunda ya da oyundan yasaklanması durumunda nasıl davranışlarda bulunduğu sorulduğunda birincil olarak akranlarına saldırgan yönelimler sergilemeyeceği görülmektedir. Daha çok içsel olarak üzüldüklerini, oyuna tekrar katılabilmek için özür dilediklerini ve yetişkin bireylerden destek istediklerini belirtmişlerdir.

Çocukların saldırganlık yönelimi ile akran oyun etkileşimi arasında yapılan korelasyon sonucunda özellikle akran oyun etkileşimi alt boyutlarından "oyunun bozulması" ile "fiziksel ve ilişkisel saldırganlık ve nesne ve eşyalara yönelik saldırganlık yönelimi" arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişkinin varlığına ulaşılmıştır. Diğer bir anlatımla çocuklarda akranlarına yönelik fiziksel ve ilişkisel ve eşyalara yönelik saldırganlık yönelim düzeyleri arttıkça akran oyun etkileşimlerinden oyunun bozulması davranışlarının da arttığı görülmektedir. Ardından yapılan çoklu doğrusal regresyon analizinde çocukların cinsiyetleri ve "Saldırganlık Yönelimi Ölçeği" tüm alt boyut puanları bağımsız değişken olan oyunun bozulmasının %38'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Alanyazın incelendiğinde birçok çalışma özellikle çocukların izledikleri çizgi filmlerdeki ya da oyunlardaki şiddet içerikli karakterlere maruz kalmakta, bu durum çocukların kendi oyunlarının içeriğine de yansımaktadır (Fatima ve Ashfaq, 2014; Schaefer ve Mattei, 2005; Zhang vd., 2021). Metin Aslan'ın (2013) okul öncesi dönem çocuklarının oyun davranışları ile oyunlarda meydana gelen zorbalık davranışlarını birlikte ele aldığı çalışmasında da özellikle fiziksel ve ilişkisel zorbalık yapan çocukların oyun süreçleri içinde dahil edilmediği ve hatta oyun sürecinde ise oyunun dinamiklerini etkilediği için oyunu bozduğu tespit edilmiştir. Gülay Ogelman ve Erten Sarıkaya (2014) okul öncesi çağıdaki çocukların oyun davranışları ile akran ilişkileri arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışma sonucunda, olumlu davranışlar puanları yüksek olan çocukların sosyal oyunu daha çok oynadığı, tam tersi sosyal olmayan davranışlara sahip çocukların ise sosyal oyunu daha az tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda çocukların birbirleri ile oynadığı itiş kakış oyunları ile akran ilişkileri arasında da anlamlı ilişkilere rastlanmış ve özellikle "itiş kakış oyun düzeyleri" arttıkça çocuklardaki "aşırı

hareketlilik”, “saldırganlık” gibi olumsuz davranışlarda artış, olumlu sosyal davranışlarda ise azalış saptanmıştır. Gower vd. (2014) tarafından yapılan çalışma sonucunda, akranları tarafından reddedilen çocukların yüksek düzeyde oyunu bozma davranışlarına neden olan saldırgan hareketlere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, eğitimcilere ve ebeveynlere yönelik genel öneriler eklenebilir.

Çalışmada erkek çocuklarının hem saldırganlık yönelimi hem de oyun etkileşiminde kız çocuklarına oranla daha düşük puanlar aldığı görülmektedir. Bu bağlamda erkek çocuklarının kız çocuklarının olumlu davranışlarını gözlemleyebilmesi ve taklit ederek bu olumlu davranışları kazanması için daha çok cinsiyet bağlamında karma oyun grupları oluşturulabilir. Okul öncesi eğitim sınıflarında grup şeklinde oluşturulacak olan etkinliklerde, her grupta kız ve erkek çocuk sayılarına dikkat edilebilir ve bu sayıların birbirine benzer oranlarda olması sağlanabilir. Aynı zamanda saldırganlığa yönelim gösteren çocukların etkileşimli oyun süreçlerini olumsuz şekilde etkilediği araştırma sonucunda çıkan bir bulgudur. Bu doğrultuda öncelikle saldırganlık yönelimi altında yatan nedenler farklı çalışmalarla ele alınmalı ve bu kapsamda gerekli önlemler programlar uygulanmalıdır. Bu aşamada farklı disiplinlerdeki uzmanlar ortaklaşa çalışmalar geliştirebilir ve bu durumla ilgili örnek vakaları içeren yayınlar hazırlanabilir. Yürütülen bu çalışma aynı zamanda nicel desende hazırlanmış bir çalışmadır. Bu nedenle özellikle saldırganlığa karşı yönelimi olan çocuklar belirlenip, bu çocukların oyun süreçleri boylamsal olarak gözlemlenebilir ve bu gözlemler doğrultusunda derinlemesine incelemeler yapmak üzere nitel çalışmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Abdi, B. (2010). Gender differences in social skills, problem behaviours and academic competence of Iranian kindergarten children based on their parent and teacher ratings. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 5(2010), 1175-1179. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.07.256>
- Ahmetoğlu, E., Acar, İ.H. ve Aral, N. (2017). Penn etkileşimli akran oyun ölçeği öğretmen formunun (PEAOÖ-Ö) uyarılama çalışması. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 104-119.
- Akcan, A. ve Ergün, A. (2015). Ana sınıfı öğrencilerinde saldırgan davranış ve etkileyen faktörler. *Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 1(1), 17-25.
- Akhtar J. ve Kushwaha A.K.S. (2015) Gender differences in aggressive behavior of adolescents. *Indian J Applied Res*, 5(1), 525-527. <https://doi.org/10.36106/ijar>
- Ay, H. (2017). *Okul öncesi dönemi çocuklarının saldırganlık davranışlarının anne ve öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi]. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Bahtiyar Saygan B. ve Pekel Uludağlı N. (2021). Yaşam boyu toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 13(2), 354-382. <https://doi.org/10.18863/pgy.789615>
- Cabello, R., Gutierrez-Cobo, M. J. ve Fernandez-Berrocal, P. (2017). Parental education and aggressive behavior in children: A moderated-mediation model for inhibitory control and gender. *Front. Psychol.*, 8, 1181. <http://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01181>
- Caemmerer, J. M. ve Keith, T. Z. (2015). Longitudinal, reciprocal effects of social skills and achievement from kindergarten to eighth grade. *Journal of School Psychology*, 53(4), 265–281. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2015.05.001>
- Calmaestra, J., García, P., Moral, C., Perazzo, C. ve Ubrich, T. (2016). *Yo a Eso No Juego. Bullying y Ciberbullying en la Infancia*. Madrid: Save the children.
- Carraro, A. ve Gobbi, E. (2018). Play fighting to cope with children aggression: A study in primary school. *Journal of Physical Education and Sport*, 18(3), 1455-1458. <https://doi.org/10.7752/jpes.2018.03215>
- Civil, F. (2022). *3-6 yaş grubu çocukların duygu düzenleme becerileri ile annelerinin duygu düzenleme becerileri ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi]. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- DiPrete, T. A. ve Jennings, J. L. (2012). Social and behavioral skills and the gender gap in early educational achievement. *Social Science Research*, 41(1), 1–15. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2011.09.001>
- Dunn, J. ve Hughes, C. (2001). "I got some swords and you're dead!": Violent fantasy, antisocial behavior, friendship, and moral sensibility in young children. *Child Development*, 72(2), 491-505. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00292>
- Duran, M., Çeliköz, N. ve Özdemir Topaloğlu, A. (2013). Determination of secondary students' social skill levels. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 121-137. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/92211>
- Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Else-Quest, N. M., Hyde, J. S., Goldsmith, H. H. ve Van Hulle, C. A. (2006). Gender differences in temperament: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 132(1), 33–72. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.132.1.33>
- Estrem, T. L. (2005). Relational and physical aggression among preschoolers: The effect of language skills and gender. *Early Education and Development*, 16, 207–232. <https://doi.org/10.1207/s15566935eed1602>
- Etel, E. ve Slaughter, V. (2019). Theory of mind and peer cooperation in two play contexts. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 60, 87–95. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2018.11.004>
- Fantuzzo, J., Mendez, J. ve Tighe, E. (1998). Parental assessment of peer play: Development and validation of the parent version of the Penn Interactive Peer Play Scale. *Early Childhood Research Quarterly*, 13(4), 659-676. [https://doi.org/10.1016/s0885-2006\(99\)80066-0](https://doi.org/10.1016/s0885-2006(99)80066-0)
- Fatima, H. ve Ashfaq, A. (2014). Induction of violent characters through video games: A casestudy of primary school going children in Pakistan. *The International Asian Research Journal*, 2(3), 17-24. <https://oaji.net/articles/2014/793-1406282461.pdf>
- Fehr, K. K. ve Russ, S. W. (2013). Aggression in pretend play and aggressive behavior in the classroom. *Early Education and Development*, 24(3), 332–345. <https://doi.org/10.1080/10409289.2012.675549>
- Feyman Gök, N., Uludağ, G. ve Tuğrul, B. (2021). 48-60 aylık çocukların anaokulundaki oyuna ilişkin görüşleri ve oyun yoksunluğu. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 11(2), 549-571. <https://doi.org/10.18039/ajesi.824261>
- Fırat, B. (2020). *Annelerin duyu düzenleme güçlükleri ve erişkin bağlanma stillerine göre 48-72 aylık çocukların duyu düzenleme becerilerinin incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Fischer, P., Kastenmüller, A. ve Greitemeyer, T. (2010). Media violence and the self: The impact of personalized gaming characters in aggressive video games on aggressive behavior. *Journal of Experimental Social Psychology*, 46(1), 192-195. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2009.06.010>
- Garrett-Peters, P. T. ve Fox, N. A. (2007). Cross-cultural differences in children's emotional reactions to a disappointing situation. *International Journal of Behavioral Development*, 31(2), 161-169. <https://doi.org/10.1177/0165025407074627>
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference, 17.0 update (10a ed.)*. Pearson.
- Gibson, J. L., Fink, E., Torres, P. E., Browne, W. V. ve Mareva, S. (2019). Making sense of social pretense: The effect of the dyad, sex, and language ability in a large observational study of children's behaviors in a social pretend play context. *Social Development*, 29(2), 526-543. <https://doi.org/10.1111/sode.12420>
- Gower, A. L., Lingras, K. A., Mathieson, L. C., Kawabata, Y. ve Crick, N. R. (2014). The role of preschool relational and physical aggression in the transition to kindergarten: Links with social-psychological adjustment. *Early Education and Development*, 25 (5), 619-640. <https://doi.org/10.1080/10409289.2014.844058>
- Gülây Ogelman, H. ve Erten Sarıkaya, H. (2014). Okul öncesi dönem çocuklarının oyun davranışlarının akran ilişkileri üzerindeki yordayıcı etkisi. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(3), 301-321. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/201556/>
- Hajovsky, D. B., Caemmerer, J.M ve Mason, B. A. (2022): Gender differences in children's social skills growth trajectories. *Applied Developmental Science*, 26(3), 488-503. <https://doi.org/10.1080/10888691.2021.1890592>
- İkiz, S. ve Öztürk-Samur, A. (2016). Okul öncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın ebeveyn tutumları açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(35), 159-175. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/226473>
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karmiloff, K. ve Karmiloff Smith, A. (2002). *Pathway to language*. Cambridge: Harvard University Press.
- Kaynak, K. B., Kan, A. ve Kurtulmuş, Z. (2016). 36-72 aylık çocuklara yönelik "saldırganlık yönelim ölçeği" geliştirme çalışması. *Turkish Studies*, 11(3), 1457-1474. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9385>
- Kılıç, A. Z. (2013). *Ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algısı ve çocuk yetiştirmeye etkileri araştırma raporu*, <http://cocuk.bilgi.edu.tr/wp-content/uploads/2020/02/EBEVEYNLERI%CC%87N-TOPLUMSAL-CI%CC%87NSI%CC%87YET-ALGISI-VE-C%CC%A7OCUK-YETI%CC%87S%CC%A7TI%CC%87RMEYE-ETKI%CC%87LERI%CC%87.pdf>(Erişim Tarihi: 14.04.2023)

- Lansford, J. E., Skinner, A. T., Sorbring, E., Giunta, L. D., Deater-Deckard, K., Dodge, K. A., Malone, P. S., Oburu, P., Pastorelli, C., Tapanya, S., ... (2012). Boys' and girls' relational and physical aggression in nine countries. *Aggress Behav.*, 38(4), 298–308. <https://doi.org/10.1002/ab.21433>
- Lee, K.H., Baillargeon, R. H., Vermunt, J. K. ve Wu, H.X. (2007). Age differences in the prevalence of physical aggression among 5–11-year-old Canadian boys and girls. *Aggressive Behavior*, 33(1), 26–37. <http://doi.org/10.1002/ab.20164>
- Lorber, M. F., Vecchio, T. D. ve Slep, A.M.S. (2017). The Development of individual physically aggressive behaviors from infancy to toddlerhood. *Developmental Psychology*, 54(4), <https://doi.org/10.1037/dev0000450>
- Marcelo, A. K. ve Yates, T. M. (2019). Young children's ethnic-racial identity moderates the impact of early discrimination experiences on child behavior problems. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 25(2), 253–265. <https://doi.org/10.1037/cdp0000220>
- Marjanovič-Umek, L. ve Fekonja-Peklaj, U. (2017). The roles of child gender and parental knowledge of child development in parent-child interactive play. *Sex Roles: A Journal of Research*, 77(7-8), 496–509. <https://doi.org/10.1007/s11199-016-0734-7>
- Merrell, K.W., Buchanan, R.S. ve Tran, O.K. (2006). Relational aggression in children and adolescents: A review with implications for school settings, *Psychology in the Schools*, 43, 345-360. <http://doi.org/10.1002/pits/20145>
- Metin Aslan, Ö. (2013). *Anaokuluna devam eden çocukların oyun davranışları ve oyunlarında ortaya çıkan zorbalık davranışlarının incelenmesi*. [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Meysamie, A., Ghalehtaki, R., Ghazanfari, A. ve Daneshvar-Fard, M. (2013). Prevalence and associated factors of physical, verbal and relational aggression among Iranian preschoolers. *Iranian Journal of Psychiatry* 8(3), 138-144. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3887231/>
- Mohammed, A.M., Mohammed, I.S. ve Hassan, N. H. (2020). Self-injury behavior: Manifestations and risk factors in school-aged children in Assuit Governorate. *Al-Azhar Assiut Medical Journal*, 18(1), 24-31. https://doi.org/10.4103/AZMJ.AZMJ_117_19
- Nilsen, W., Karevold, E., Roysamb, E., Gustavson, K. ve Mathiesen, K.S. (2013). Social skills and depressive symptoms across adolescence: Social support as a mediator in girls versus boys. *Journal of Adolescence*, 36(1), 11-20. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.08.005>
- Özdemir, A.A. ve Budak, K.S. (2019). Mizaç ve öz-düzenlemenin çocukların oyun davranışını yordamadaki rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45, 78-98. <https://doi.org/10.9779/PUJE.2018.223>
- Parten, M. B. (1932). Social participation among pre-school children. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 27, 243-269. <https://doi.org/10.1037/h0074524>
- Rao, Z., Fink, E. ve Gibson, J. (2021). Dyadic association between aggressive pretend play and children's anger expression. *British Journal of Developmental Psychology*, 39, 153–168. <https://doi.org/10.1111/bjdp.12352>
- Reebye, P. (2005). Aggression during early years- Infancy and preschool. *Can Child Adolesc Psychiatr Rev.*, 14(1), 16–20. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2538723/>
- Rozzaqyah, F., Ar, S. ve Wisma, N. (2020). Aggressive behavior: Comparative study on girls and boys in the middle school. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 513. <https://www.atlantis-press.com/article/125950306.pdf>
- Russ, S. W. (2004). *Play in child development and psychotherapy: Toward empirically supported practice*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associate Publishers.
- Sağlam Saföz, P. (2008). *Boş zamanları değerlendirmeye yönelik hazırlanan grup rehberliği programının öğrencilerin saldırgan davranışları üzerindeki etkisi*. [Yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Sanchis-Sanchis, A., Grau, M. D., Moliner, A.-R. ve Morales-Murillo, C. P. (2020). Effects of age and gender in emotion regulation of children and adolescents. *Frontiers in Psychology*, 11, Article 946. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00946>
- Schaefer, C. E. ve Mattei, D. (2005). Catharsis: Effectiveness in children's aggression. *International Journal of Play Therapy*, 14(2), 103-109. <https://doi.org/10.1037/h0088905>
- Sezer, A., Kolaç, N. ve Erol, S. (2013). Bir ilköğretim okulu 4, 5, ve 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anne baba tutumları ve bazı değişkenler ile ilişkisi. *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 184-190. <http://doi.org/10.5455/musbed.20131204095705>

- Shaw, D. S., Gilliom, M. ve Giovannelli, J. (2000). Aggressive behavior disorders. In C. H. Zeanah, Jr. (Ed.), *Handbook of infant mental health* (pp. 397–411). The Guilford Press.
- Tordjman, S. (2022). *Aggressive behavior: A language to be understood*. *Encephale*, 48, 4-13. <http://doi.org/10.1016/j.encep.2022.08.007>
- Tuzcuoğlu, N., Cengiz, Ö. ve İlçi Küsmüş, G. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ile annelerin ilgi düzeylerinin belirlenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*. 4(1), 3-28. <https://doi.org/10.24130/ecccd-jecs.1967202041145>
- Veiga, G., O'Connor, R., Neto, C. ve Rieffe, C. (2022). *Emotions in play: The role of physical play on children's social well-being*. In D. Duke, A.C. Samson and R. Walle (Ed.) OUP Handbook of Emotion Development. Oxford University Press.
- Voyer, P., Verreault, R., Azizah, G. M., Desrosiers, J., Champoux, N. ve Bédard, A. (2005). Prevalence of physical and verbal aggressive behaviours and associated factors among older adults in long-term care facilities. *BMC Geriatr*, 5, 13. <http://doi.org/10.1186/1471-2318-5-13>.
- Willinger, U., Brunner, E., Diendorfer-Radner, G., Sams, J., Sirsch, U. ve Eisenwort, B. (2003). Behaviour in children with language development disorders. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 48(9), 607-614. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/070674370304800907>
- Yıldız Bıçakçı, M. ve Aral, N. (2009). Dil gelişimi. Eğitim Psikolojisi. İstanbul: Kriter Kitabevi.
- Yudofsky, S.C., Silver, J.M., Jackson, W. ve Endicott, J. (1986). The overt aggression scale for the objective rating of verbal and physical aggression. *American Journal of Psychiatry*, 143(1), 35-39. <http://doi.org/10.1176/ajp.143.1.35>
- Zhang, Q., Cao, Y. ve Tian, J.J. (2021). Effects of violent video games on aggressive cognition and aggressive behavior. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 24(1), 5-10. <http://doi.org/10.1089/cyber.2019.0676>
- Zych, I., Ortega-Ruiz, R. ve Del Rey, R. (2015). Systematic review of theoretical studies on bullying and cyberbullying: facts, knowledge, prevention, and intervention. *Aggress. Violent Behav.* 23, 1–21. <http://doi.org/10.1016/j.avb.2015.10.001>